

Przemysław Stanko

Kult i Koronacja wizerunków Najświętszej Maryi Panny

**„Cześć obrazów jako obrazów nie zatrzymuje się na nich,
ale zmierza ku temu, kogo przedstawiają.”**

św. Tomasz z Akwinu, Summa Teologiczna

Teologia kultu Matki Bożej

W Katechizmie Kościoła Katolickiego możemy przeczytać następujące słowa:

Pobożność Kościoła względem Świętej Dziewicy jest wewnętrznym elementem kultu chrześcijańskiego. Najświętsza Dziewica „słusznie doznaje od Kościoła czci szczególnej. Już też od najdawniejszych czasów Błogosławiona Dziewica czczona jest pod zaszczytnym imieniem Bożej Rodzicielki, pod której obronę uciekają się w modlitwach wierni we wszystkich swoich przeciwnościach i potrzebach... Kult ten... choć zgoła wyjątkowy, różni się przecież w sposób istotny od kultu uwielbienia, który oddawany jest Słowu Wcielonemu na równi z Ojcem i Duchem Świętym, i jak najbardziej sprzyja temu kultowi. Wyraża się on w świętach liturgicznych poświęconych Matce Bożej oraz w modlitwie maryjnej, takiej jak różaniec, który jest „streszczeniem całej Ewangelii /Katechizm Kościoła Katolickiego nr 971/.

Rozważając zagadnienie kultu maryjnego, należy wspomnieć o tak zwanej **hiperdulii**, która jest określana mianem „uwielbienia doskonałego”. Kościół głęboko wierzy i naucza, że Maryja została obdarowana szczególną łaską ze względu na Boskie macierzyństwo, a co za tym idzie była bliższa Jezusowi i Jego dziełu odkupienia niż jakiegokolwiek inne stworzenie. Jest to powód, dla którego zasługuje Ona na szczególny kult, określanej jako hiperdulia (uwielbienie doskonałe).

Kult ten przewyższa kult dulia (uwielbienie), oddawany aniołom i świętym, lecz jest wyraźnie niższy niż kult latria (adoracja), należny wyłącznie Bogu.

Hiperdulia wyraża się poprzez święta liturgiczne poświęcone Maryi, modlitwy, czego przykładem może być różaniec, czy litania, a także poprzez koronacje obrazów Bogarodzicy.

Koronacja wizerunków Matki Bożej

Opis Niewiasty z Apokalipsy, która jest obleczona w słońce, z koroną z gwiazd dwunastu, w przybliżaniu postaci Matki Bożej wykorzystywany był dość powszechnie. Na to nałożyła się wiara prostych ludzi, którzy wyrażali swoją pobożność poprzez dekorowanie obrazów maryjnych wieńcami z kwiatów, najczęściej z róż. Wszystkie te okoliczności sprawiły, że w powszechnej świadomości korona stawała się rozpoznawalnym atrybutem Matki Bożej.

Zwyczaj koronowania wizerunków pochodzi z tradycji antycznej, którą przejęło chrześcijaństwo. W starożytności dekorowano wieńcami laurowymi portrety imperatorów i cesarzy rzymskich. W Kościele wschodnim /greckim/ ta starożytna tradycja wieńczenia obrazów rozwinęła się w bogatą teologię ikony. W Kościele zachodnim /łacińskim/ ten wschodni zwyczaj doskonale współgrał z tematem ikonograficznym Regina Mariae /Królowa Maryja/, występującym w przedstawieniach koronacji Matki Najświętszej.

Uroczyste koronacje wizerunków Matki Bożej sięgają korzeniami VIII wieku, kiedy to zgodnie z tradycją papież Grzegorz III /731-741/ po raz pierwszy ukoronował obraz Najświętszej Maryi Panny. Sto lat później w roku 838, jego imiennik Grzegorz IV ofiarował złote korony na obraz maryjny do kościoła św. Kaliksta w Rzymie.

Na ustalenie aktu koronacji, jako rytu miała wpływ reformacja. W tym okresie zaczęto negować kult świętych, Matki Bożej i wszelkich obrazów. Kontrreformacyjna odpowiedź spowodowała ożywienie kultu maryjnego poprzez ozdabianie obrazów i figur Matki Bożej koronami. Początkowo był to oddolny przejaw wiary prostego ludu, z czasem został on przyjęty przez papieży i biskupów. Do upowszechnienia koronowania obrazów maryjnych przyczynił się papież Klemens VIII /1592-1605/, koronując wizerunek Salus Populi Romani /Wybawicielki Ludu Rzymskiego/ z bazyliki Santa Maria Maggiore w Rzymie /Matki Bożej Większej/. Do rozpowszechnienia papieskich decyzji przyczynili się z kolei dwaj włoscy zakonnicy i kaznodzieje o. Hieronim Paolucci di Camboli i o. Fidelis da San Gerolamo Vercellese. Posiadając papieską aprobatę, działali niezależnie od siebie. Obaj w swojej kaznodziejskiej posłudze skłaniali wiernych do wyrażania i oddawania czci obrazom maryjnym poprzez dekorowanie ich drogocennymi koronami.

Ustalenie norm prawno - kanonicznych uroczystych koronacji zawdzięczamy kard. Aleksandrowi Sforza. Umierając w 1636 roku przekazał znaczną sumę pieniędzy Kapitułe Watykańskiej, aby ta z uzyskanych dochodów finansowała złote korony dla cudownych wizerunków. Jeszcze za życia kard. Sforza wystarał się o ukoronowanie obrazu Santa Maria della Febbre /Matki Bożej od Choroby/, który wisiał w zakrystii bazyliki św. Piotra.

Początkowo fundacja kard. Aleksandra Sforza dotyczyła Państwa Kościelnego. W niedługim czasie Stolica Apostolska rozszerzyła ten przywilej na cały Kościół. Od wieku XVII Kapituła bazyliki św. Piotra na Watykanie posiadała wyłączny przywilej wydawania pozwoleń na koronację obrazów. Odbywało się to w następujący sposób. Na prośbę królów, biskupów czy po prostu wiernych, wspartą odpowiednią dokumentacją, wydawany był dekret zezwalający na uroczystą koronację. Kapituła wyznaczała biskupa koronatora, finansowała bądź ofiarowała korony. Określała również termin uroczystości. Rzymska Kongregacja Obrzędów wydała specjalny Rytuał koronacyjny *Ordo servandus in tradendis coronis aureis quae donatur Reverendissimo Capitulo s. Petri de Urbe saris imaginibus Beatae Mariae Virginis ex legato Comitum Alexandri Sfortiae Placentini*. /Podręcznik służący do koronacji wizerunków Najświętszej Dziewicy, który wydała Najczcigodniejsza Kapituła św. Piotra w Rzymie, z mandatu księcia Aleksandra Sforzy/.

Biskupie korony

Z biegiem lat przywilej nakładania koron zarezerwowany dla Kapituły watykańskiej przeszedł na lokalnych biskupów. Stąd też zaczęto rozróżniać pomiędzy koronacją papieską, a biskupią. Ustalono też warunki, pod którymi obraz mógł otrzymać biskupie korony.

Zanim biskup zdecydował się na nałożenie koron musiał przeprowadzić kanoniczne dochodzenie. Powołana Komisja złożona z wybitnych teologów miała przedłożyć biskupowi, po przesłuchaniu świadków i zbadaniu zgłoszonych łask swoją opinię, co do zasadności koronacji. Jeśli biskup przychylił się do pozytywnej opinii Komisji, wówczas osobnym dekretem, odczytywanym publicznie, ogłaszał „cudowność” wizerunku, a następnie osobiście lub poprzez swojego delegata uroczystie koronował obraz lub figurę.

Aktualne normy prawne

Według obowiązujących przepisów koronowane mogą być wyłącznie malowane lub rzeźbione wizerunki Matki Bożej. Nie wolno koronować innych postaci biblijnych ani też świętych lub błogosławionych. Warunkiem koronacji jest cześć, którą odbiera od wiernych wizerunek. Koronacja papieska dokonuje się przez papieskiego legata i dotyczy wyłącznie wizerunku odgrywającego znaczącą rolę w Kościele, w danym kraju lub diecezji. Aby uzyskać takie pozwolenie trzeba zwrócić się do Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów w Rzymie, która jest odpowiedzialna za koronacje obrazów i figur Matki Bożej. Należy jej przedstawić odpowiednie dokumenty. Są nimi:

- 1/ prośba biskupa lub Konferencji Episkopatu danego kraju;
- 2/ krótka historia zarówno wizerunku, jak i czci wiernych z przykładami doznanych łask,
- 3/ pisma osób, instytucji kościelnych i świeckich wyrażających pragnienie koronacji,
- 4/ walor artystyczny wizerunku.

Jeśli zostają spełnione wszystkie wymagania Kongregacja z upoważnienia papieża wydaje dekret koronacyjny w formie Breve papieskiego i informuje o tym Kapitułę watykańską. Celebransiem obrzędu, po wydaniu na niego zgody Kapituły watykańskiej, powinien być biskup diecezjalny właściwy dla miejsca przebywania wizerunku. Na dzień uroczystości powinno się wyznaczyć święto maryjne. Sama uroczystość Koronacyjna powinna odbyć się podczas Mszy świętej.

Podobne postępowanie należy przeprowadzić w przypadku koron biskupich. Po złożeniu prośby, wraz załączonymi dokumentami Biskup diecezjalny winien powołać Komisję, która zaopiniuje prośbę. Ostateczna decyzja należy wyłącznie do rządcy diecezji. On też lub Jego delegat dokonuje koronacji.

Koronacje wizerunków Matki Bożej w Polsce

Pierwsza udokumentowana koronacja jak odbyła się na ziemiach polskich dotyczy obrazu Matki Bożej Łaskawej z kościoła oo. Jezuitów w Warszawie położonego w sąsiedztwie katedry św. Jana. Obraz Matki Bożej Łaskawej do Polski został przywieziony przez Jezuitów z Italii. W roku 1651 nuncjusz Jean de Torres ukoronował ten obraz, jednakże ta uroczystość odbyła się, jako prywatny akt nadania Matce Bożej tytułu patronki stolicy po wypędzeniu Szwedów i pomijał wymogi Kapituły Watykańskiej. Pierwszym *lege artis* / zgodnie z zasadami prawa/ koronowanym obrazem był obraz Matki Bożej Częstochowskiej.

Uroczystość koronacyjna odbyła się 8 września 1717 roku. Koronaratorem obrazu był biskup chełmski Krzysztof Jan Szembek. Od roku 1772 /pierwszy rozbiór Polaki/ do wybuchu I wojny światowej /1914/ zostało ukoronowanych aż 18 obrazów Matki Bożej. W sumie do czasów II wojny światowej koronowano 62 wizerunki. Joachim Lelewel w eseju *Wieca Królowej Polski w Sokalu* opowiada o „spotkaniu Maryj” z jej cudownych wizerunków, które miało odbyć się w Sokalu 8 września 1842 roku. Gospodynią spotkania była Matka Boska Sokalska, a uczestniczkami Berdyczowska, Świętolipska, Lwowska, Ostrobramska, Żyrowicka, Częstochowska, Poczajowska, Łaska, Białynicka, Leżajska, Jarosławska, Laticzewska, Podkamieniecka, Krakowska i inne. /Joachim Lelewel., *Wieca Królowej Polski w Sokalu*, Bruksela 1842/.

Po II wojnie do czasów obecnych było ponad 100 koronacji. Większość obrazów i figur było koronowanych podczas uroczystości millenijnych w 1966 roku. Koronacji dokonywał głównie Sługa Boży kard. Stefan Wyszyński, prymas tysiąclecia /41 koronacji/.

Archidiecezja Krakowska

W Archidiecezji Krakowskiej mamy aż 32 wizerunki Matki Bożej ukoronowane papieskimi lub biskupimi koronami. Najbardziej znane sanktuaria maryjne to: w Krakowie u oo. dominikanów - Matka Boża Różańcowa, oo. franciszkanów - Matka Boża Bolesna - Smętna Dobrodziejka, ss. prezentek - Matka Boża od Wykupu Niewolników, oo. augustianów - Matka Boża Pocieszenia, oo. karmelitów - Matka Boża Piaskowa. Poza Krakowem należy wymienić najpierw obraz Matki Bożej Kalwaryjskiej, nadto Matkę Bożą Szkaplerzną z Czernej, Gaździnę Podhala z Ludźmierza, Opiekunkę Rodzin z Myślenic, Patronkę Rodzin Robotniczych z Płok, Matkę Bożą Fatimską z Trzebini i Zakopanego, Nieustającą Pomoc w Wadowicach. Są i inne znane w Jordanowie, Gdowie, Dziekanowicach, Paczółtowicach.

Ufam, że w najbliższym czasie do tego Czcigodnego grona dołączy Matka Boża z Sanki w tytule Matki Ufności lub Zaufania.